

Robert Mallet-Stevens i zbudowany przez niego dom z pracownią dla Louisa Barilleta

Robert Mallet-Stevens and the house and studio he built for Louis Barillet

Monika Trojanowska

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska
University of Science and Technology in Bydgoszcz, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering

Wstęp

Robert Mallet-Stevens (1886-1945) to jeden z czołowych przedstawicieli Modernizmu we Francji, współzałożyciel Stowarzyszenia Artystów Modernistów - L'Union des Artistes Modernes (UAM). Był architektem, projektantem wnętrz, twórcą scenografii filmowych, również nauczycielem¹. Jednym z jego kluczowych dzieł, był paryski dom z pracownią jego przyjaciela i współpracownika - witrażysty, malarza i twórcy mozaik - Louisa Barilleta. Obiekt ten, przed-

stawiony w dalszej części pracy, można uznać za znakomity przykład syntezy modernistycznej sztuki (il. 1, 3-7).

Inne jego znane realizacje to m.in. willa de Noailles w Hyères - uwieczniona w filmie Man Ray'a (1929) "Les Mystères du Château du Dé", willa Cavois w Croix obok Lille, willa Poiret w Mézy oraz willa Collinet w Boulogne-Billancourt. W Paryżu Robert Mallet-Stevens zrealizował także szereg świetnych obiektów, m.in. siedzibę straży pożarnej, warsztat samochodowy, magazyny Alfa Romeo (il. 2), wnętrza wielu butików oraz pracownię Tamary Łempickiej.

1. Był profesorem l'École des Beaux-Arts de Lille. Podano za: http://data.bnf.fr/12459771/robert_mallet-stevens/, dostęp luty 2019.

1. Paryż. Dom Louisa Barilleta, fasada frontowa (północna), proj. Robert Mallet-Stevens, (rysunek: Monika Trojanowska)

1. Paris. House of Louis Barrillet, frontal facade facing north, design: Robert Mallet-Stevens, (drawing: M. Trojanowska)

2. Paryż, garaż Alfa-Romeo zbudowany według projektu Roberta Mallet-Stevensa na rue Marbeuf z 1925 roku (z lewej); dom mieszkalny Martel przy rue Mallet-Stevens wzniesiony według projektu Roberta Mallet-Stevensa, Louisa Barrella i Jeana Prouve dla rzeźbiarzy Jana i Joela Martela (z prawej), (źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe)

2. Paris, Alfa-Romeo garage designed by Robert Mallet-Stevens, rue Marbeuf, built in 1925 (left); Martel house, rue Mallet-Stevens, designed by Robert Mallet-Stevens, Louis Barrel and Jean Prouve for sculptors Jean and Joël Martel (right), (source: National Digital Archives)

Zaprojektował także zespół willi i domów tworzących jedną paryską ulicę, którą na wniosek mieszkańców nazwano jego imieniem. Architekt wykonał też projekty szkół w regionie paryskim, pawilony na wystawy i szereg projektów konkursowych, których nigdy nie zrealizowano. Znane są jego meble i projekty scenografii do filmów. Był popularizatorem sztuki Art déco, dziennikarzem i ilustratorem².

Niestety nie pozostawił po sobie żadnej pracy teoretycznej. Ponadto poprosił o zniszczenie swoich dokumentów po śmierci³. Może dlatego przez lata stanowił postać nieco zapomnianą, której realizacji były

2. Ilustrował katalog projektanta mody Melnotte-Simonin. Podano za: <http://www.conservatoire-jardins-paysages.com/livres.php?id=289>, dostęp luty 2019.

3. Podaję za: Cinqualbre Olivier, *Robert Mallet-Stevens : l'œuvre complète... à ce jour* [w:] Cinqualbre Olivier (red.), *Robert Mallet-Stevens: L'œuvre complète*, Paryż, Centre Pompidou 2005, s. 37.

Fragmenty książki są dostępne on line na stronie: <http://www6.nordnet.fr/mallet-stevens/oeuvre.htm>, dostęp sierpień 2019.

3. Paryż, dom Louisa Barilleta, fasada frontowa (północna), proj. Robert Mallet-Stevens (fot. M. Trojanowska)

3. Paris, house of Louis Barrillet, frontal facade facing north, design: Robert Mallet-Stevens, Louis Barrillet (photo: M. Trojanowska)

pozbawione ochrony i właściwej konserwacji. Dopiero ostatnie lata przyniosły wzrost zainteresowania jego twórczością i próby ocalenia jego dzieł⁴.

Ważniejszy niż Le Corbusier?

Robert Mallet-Stevens był rówieśnikiem Le Corbusiera⁵. W latach dwudziestych obaj wydawali własne periodyki i założyli własne stowarzyszenia⁶, a do końca lat dwudziestych stali się najbardziej uznanymi architektami w Paryżu. Wraz z Augustem Perret stanowili trójkę nestorów ruchu modernistycznego we Francji, ale ich zainteresowania były bardzo odmienne. Architektura Roberta Mallet-Stevens była mniej radykalna i mniej purystyczna niż prace Le Corbusiera, chociaż nie mniej nowoczesna. Le Corbusier stworzył system oparty o pięć zasad architektury nowoczesnej: wyniesienie budynku ponad poziom terenu, wolny plan i wolna fasada dzięki konstrukcji żelbetowej opartej na siatce słupów i stropów, wstęgowe okna i płaski dachogród. Z kolei Mallet-Stevens był architektem - dekoratorem, ozdabiał powierzchnie geometrycznych form i tworzył skomplikowane bryły ze zwielokrotnionych sześciątów. Jego architektura charakteryzuje się wyszukanymi efektami światłocienia i głębi, surowością fasad i wielkimi przeszkleniami. Wielką wagę przykładął do wystroju wnętrz, chętnie współpracował z największymi artystami epoki, takimi jak: Louis Barillet, Gabriel Guévrékian⁷, Jean i Joël Martel czy Jean Prouvé.

Le Corbusier dążył do sławy, a Rob Mallet-Stevens unikał reklamy własnej twórczości i nie szukał rozgłosu międzynarodowego. Jako syn i wnuk wpływowych paryskich marszandów, miał bardzo rozległe koneksje i chętnie projektował luksusowe wille dla bardzo bogatych i wpływowych osób. W swojej twórczości skłaniał się w kierunku kubizmu, czerpiąc również z bardziej efemerycznych tendencji w modzie⁸. Można zaryzykować stwierdzenie, że sukces modernizmu, a właściwie funkcjonalizmu⁹ opierał się zarówno na pracy Le Corbusiera, jak i Roberta Mallet-Stevensa. Styl międzynarodowy wydaje się wyrastać nawet bardziej z przyjaznej odbiorcy twórczości Mallet-Stevensa niż radykalnych, ale trudnych w użytkowaniu dzieł Le Corbusiera. Architektura Mallet-Stevensa to funkcjonalizm „oswojony”, przystosowany do potrzeb

4. Pierwsza praca o architekcie została wydana w 1980 r. Deshoulières Dominique, Jeanneau Hubert, Culot Maurice, Buysens Brigitte, Day Susan, *Rob Mallet-Stevens: Architecte*, Bruksela: Archives d'Architecture Moderne, 1980. W 2005 roku Centre Pompidou zorganizowało wystawę retrospektywną poświęconą twórczości Roberta Mallet-Stevensa; <https://www.centrepompidou.fr/cpv/resource/cran8n/roAg4a>, dostęp luty 2019.

5. Robert Mallet Stevens urodził się w 1886, czyli rok wcześniej niż Le Corbusier i zmarł 20 lat przed nim w 1945 r.

6. Le Corbusier założył w 1928 r. *Congrès internationaux d'architecture moderne* (CIAM), a Robert Mallet-Stevens w 1929 r. *L'Union des artistes modernes* (UAM).

7. Gabriel Guévrékian stworzył projekty ogrodów kubistycznych, m.in. w Villa de Noailles.

8. Badacze, na przykład Vittorio Lampugnani, podkreślają, że Robert (Rob) Mallet-Stevens tworzył na zamówienie bogatych i wpływowych klientów obracających się w kręgu ówczesnej awangardy (Lampugnani Vittorio Magno, *Architecture and city planning in the twentieth century*, New York: Van Nostrand Reinhold Company 1985, s. 121.

9. Maria Sołtysik pisząc o modernizmie europejskim wskazuje na funkcjonalizm i jego pokrewne odmiany konstruktywizm i styl międzynarodowy jak nowatorskie idee epoki międzywojennej (Sołtysik Maria Jolanta, *Modernizm gdyński – modernizm europejski. Inspiracje i analogie* [w:] *Modernizm w Gdyni, modernizm w Europie. Architektura lat międzywojennych i jej ochrona*, red. Maria Jolanta Sołtysik, Robert Hirsch, Gdynia: Urząd Miasta Gdyni 2009, s. 69. https://www.gdynia.pl/storage/_old/gdynia.pl/g2/2014_04/82236_fileot.pdf, dostęp kwiecień, 2019.

człowieka. Wydaje się, że to właśnie ten nurt wpłynął najbardziej na kolejne pokolenia twórców domów i obiektów użyteczności publicznej.

Wzornik modernistyczny budynków i prace scenograficzne

Roberta Mallet-Stevensa

W 1922 Robert Mallet-Stevens wydał zbiór trzydziestu dwóch szkiców projektowych budynków nowoczesnego miasta pod tytułem *Une Cité Moderne* [*Miasto Modernistyczne*]¹⁰. Zamieścił tam rysunki nie tylko domów mieszkalnych, ale również budynków o różnej funkcji, które powinny znaleźć się w nowoczesnym mieście m.in.: biblioteki, banku, hotelu, szkoły, kościoła, muzeum, restauracji, szpitala, policji, teatru, kina, sądu, fabryki, magazynów handlowych, cmentarza i kamienic. W przeciwieństwie do Le Corbusiera, forsującego w tym czasie śmiało wizje przebudowy Paryża, Robert Mallet-Stevens nie zaproponował żadnego planu miasta, tylko wzorcowe obiekty architektoniczne. Projekty utrzymane są w stylistyce funkcjonalizmu o formach kubicznych, wywodzących się z logiki prostopadłości i kąta prostego. Szkice można uznać za wzornik nurtu kubicznego w stylu międzynarodowym¹¹, a pomysły na budynki wzorcowe Roberta Mallet-Stevensa mogły być zainspirowane szkicami *Cité Industrielle* Tony Garniera, czy *Città Nuova* Antonio Sant'Elia.

Rysunki z teki *Une Cité Moderne* w zestawieniu z projektami, które w tym czasie powstawały w Gdyni, świadczą o tym jak bardzo międzynarodowy był nurt architektury modernizmu od samego początku swojego powstania i jak wiele łączy realizacje powstające w tym stylu jednocześnie na całym świecie. Wobec szerokich kontaktów, jakie posiadali polscy architekci można zastanawiać się nawet czy teka ze szkicami Roberta Mallet-Stevensa nie dotarła do Gdyni. Nie mamy jednak na to dowodów.

Architekt tworzył również dekoracje i kostiumy do filmów. Był jednym z niewielu architektów wśród scenografów filmowych, a wśród architektów jednym z niewielu, którzy zaangażowali się w prace w filmie. Na początku lat dwudziestych, w bardzo krótkim czasie, realizuje dekoracje do dużej ilości filmów, m.in. « *Le miracle des loups* » (1924) Raymonda Bernarda, « *L'inhumaine* »¹² (1923) i « *Le vertige* » (1926) Marcela L'Herbier. Na uwagę zasługuje też jego działalność teoretyczna poświęcona dekoracjom filmowym - pisma, wywiady, wystawy. Mallet-Stevens był w stanie odnaleźć się zarówno w świecie dekoracji historycznych, jak i modernistycznych wnętrz, czy awangardowej architektury filmów Marcela L'Herbier. Chciał dzielić się bardzo

10. Szkice z tomu *Une Cité Moderne* znajdują się obecnie w zasobach Charles Deering McCormick Library of Special Collections, Northwestern University Libraries. Można zapoznać się z nimi on-line pod adresem [https://images.northwestern.edu/catalog?f\[institutional_collection_title_facet\]\[\]=Une%20cite%CC%81%20moderne%20%3A%20dessins%2C%20by%20Rob%20Mallet-Stevens](https://images.northwestern.edu/catalog?f[institutional_collection_title_facet][]=Une%20cite%CC%81%20moderne%20%3A%20dessins%2C%20by%20Rob%20Mallet-Stevens), dostęp luty 2019.

11. Maria Sołtysik opisuje dwa rodzaje uformowań geometrii obiektów w estetyce funkcjonalizmu - formy kubiczne i formy opływowe (Sołtysik Maria Jolanta, *Modernizm gdyński - modernizm europejski. Inspiracje i analogie...*, op. cit., s. 70) https://www.gdynia.pl/storage/_old/gdynia.pl/g2/2014_04/82236_fileot.pdf, dostęp kwiecień, 2019.

12. Przy tworzeniu scenografii do filmu Marcela L'Herbier *L'Inhumaine*. Robert Mallet-Stevens współpracował z malarzem Fernandem Léger.

4. Paryż, dom Louisa Barilleta, witraż w fasadzie północnej widok z zewnątrz, proj. Robert Mallet-Stevens, Louise Barillet (fot. M. Trojanowska)

4. Paris, house of Louis Barillet, stained glass in frontal facade, view from the outside, design: Robert Mallet-Stevens, Louis Barillet (photo: M. Trojanowska)

szeroko przemyśleniami na temat przestrzeni i jej postrzegania¹³.

Warto wspomnieć, że Villa Noailles w Hyères zainspirowała i posłużyła za tło produkcji Man Ray'a (1929) "Les Mystères du Château du Dés" zamówionej przez właściciela posiadłości - Hrabstwo de Noailles¹⁴.

Dom Louisa Barillet, jego renowacja i współczesna funkcja

Budynek jest tak naprawdę wspólnym dziełem Mallet-Stevensa i jego przyjaciela i współpracownika, mistrza witrażysty Louisa Barillet'a. Został zaprojektowany i zrealizowany w latach 1931-1932. Obiekt miał pełnić funkcje domu i pracowni. Na pierwszy rzut oka uderza tu wszechobecność szkła we wszystkich jego postaciach - witrażach, przeszkleniach, oknach - co potwierdza znaczenie, jakie dla architekta miało światło. Obiekt został zlokalizowany na wewnętrznym dziedzińcu paryskiego podwórka, dlatego przylega

13. Podano za: <https://www.malletstevens.com/oeuvre.htm>, dostęp luty 2019.
14. Więcej informacji o filmie: https://www.imdb.com/title/tt0145923/plotsummary?ref_=tt_ov_pl, dostęp luty 2019.

5. Paryż, dom Louisa Barilleta, witraż w fasadzie północnej, widok z wnętrza budynku, proj. Robert Mallet-Stevens, Louis Barillet (fot. M. Trojanowska)

5. Paris, house of Louis Barillet, stained glass in frontal facade, view from the inside, design: Robert Mallet-Stevens, Louis Barillet (photo: M. Trojanowska)

ścianami do innych obiektów. Właściwe doświetlenie wnętrza wymagało szczególnych zabiegów, m.in. dużych powierzchni przeszklenia fasady i szklanego dachu pracowni (il. nr 1 i 3).

Bryła budynku jest typowa dla modernistycznej architektury. Warto zauważyć, że wiele z obiektów powstałych w Gdyni w tym samym okresie, zostało zaprojektowanych z wykorzystaniem tej samej tektoniki bryły i detalu, co podkreśla trafność nazwy – styl międzynarodowy. Układ bryły odzwierciedla funkcjonalną organizację planu. W centralnej jego części na parterze, architekt zaprojektował pracownię mozaiki; znalazły się tam również piece do wypalania szkła. Szerokie drzwi umożliwiały dostarczenie materiałów (szkła, marmuru), przechowywanych w piwnicy oraz wyniesienie gotowych witraży i mozaik. Na piętrze ogromny szklany dach oświetlał przestrzeń pracowni witraży. Na pierwszym piętrze umieszczono warsztat cięcia i zaciskania szkła. Na drugim i trzecim piętrze znajdowały się warsztaty, w których wykonywane były

pełnowymiarowe rysunki (kartony), opracowywano witraże i montowano w regulowanej ramie, aby ocenić przezroczystość i jakość efektów plastycznych. W pracowniach były też prezentowane finalne efekty pracy. Galeria wokół warsztatów, oświetlona wewnętrznym dziedzińcem, mieściła archiwum i laboratorium fotograficzne. W budynku zainstalowano windę. Biura były zlokalizowane w skrzydle obok warsztatów, a najwyższe piętro zarezerwowano dla apartamentu mieszkalnego Louisa Barillet'a¹⁵.

Fasada budynku jest zorientowana na północ, więc pracownie oświetlone są równomiernym światłem, odpowiednim dla witrażownictwa. Robert Mallet-Stevens wierzył w syntezę sztuk i chętnie zapraszał do współpracy artystów i rzemieślników. Dom Louisa Barillet'a jest wymownym przykładem syntezy sztuki architektury i witrażownictwa. Na elewacji znajduje się duży witraż w formie typowego dla architektury modernizmu okna-termometr (il. nr 1, 3-5). Ten monumentalny witraż łączy abstrakcyjne wzory i figury geometryczne oraz różnorodność szkła półprzezroczystych lub czarnych, opalowych, beżowych i różowych, oraz dwustronnie montowanych luster. Dzięki witrażowi fasada staje się żywa: witraż jest czytany i podziwiany zarówno w środku, jak i na zewnątrz, w dzień i w nocy. Na witrażu można zauważyć m.in. dmuchawę ze szkła, i sylwetkę bogini Ateny¹⁶. We wnętrzu budynku znajdują się cenne mozaiki inkrustowane w granitowej podłodze każdego z przedsionków klatki schodowej i windy, przedstawiające sceny polowań (il. 6).

Budynek miał dużo szczęścia do renowacji¹⁷. Ozdobiony przez Louisa Barillet'a autorskimi witrażami, pozostał jego własnością do lat sześćdziesiątych. Potem trafił w ręce spółki obrotu nieruchomościami, która dokonała szeregu zmian, m.in. wymieniono stalowe profile stolarki na aluminiowe i profile szyb okiennych na plastikowe. Pomimo tego budynek został wpisany na listę dodatkową zabytków historycznych w 1993. W 1999 został odkupiony przez przedsiębiorcę Yvona Poullain'a, znawcę twórczości Mallet-Stevensa. Prace konserwatorskie przeprowadził François Lèrout. Było to trudne zadanie wobec braku dokumentacji, bo zachowało się zaledwie kilka archiwalnych fotografii. Pomimo tego z dużą pieczołowitością dokonano renowacji witraży, posadzek i detali budynku.

Zgodnie z wolą zmarłego w 2011 roku Yvon Poullain'a i jego spadkobierców przez trzy lata, od 11 kwietnia 2014 do 31 grudnia 2016 budynek mieścił małe prywatne muzeum o nazwie Mendjisky-Écoles de Paris¹⁸, którego zadaniem była promocja współczesnej sztuki, wzornictwa i kreacji artystycznej. Muzeum zarządzała prywatna fundacja założona przez Serga i Patrycję Mendjisky. Serge jest synem Maurycego Mędrzyckiego, polskiego malarza żydowskiego

15. Podano za: <https://www.malletstevens.com/oeuvre.htm>, dostęp luty 2019; Cinqualbre Olivier (red.), *Robert Mallet-Stevens...*, op. cit., s. 32.

16. Ibidem, s. 32.

17. Podano za: http://www.fmep.fr/download/presse/retrospective/Dossier_de_Presse.Musee_MENDJISKY-Ecoles_de_Paris.pdf, dostęp luty 2019.

18. Szkoły paryskie, tzw. Écoles de Paris, to nazwa, która określa grupy artystów – imigrantów, działających w Paryżu w XX wieku. Pierwszą szkołą paryską nazywa się artystów, którzy przybyli do Paryża na początku XX w., a drugą szkołą paryską tych, którzy przybyli w okresie międzywojennym.

pochodzenia, tworzącego we Francji, którego pamięci dedykowane było muzeum. W placówce organizowano wystawy czasowe poświęcone artystom z kręgu Écoles de Paris, jak również współczesnym twórcom sztuki.

Niestety muzeum Mendjisky-Écoles de Paris zostało zamknięte w 2017 roku i dzisiaj nie wiadomo jaka będzie przyszłość tego obiektu. Obecnie budynek znajduje się w rękach prywatnych, a jego właścicielem jest Xavier Niel. Zgodnie z deklaracjami właściciela budynek jest wynajmowany okazjonalnie - ma służyć jako miejsce konferencji, spotkań i innych tego typu wydarzeń. Szczęśliwie obiekt znajduje się na liście zabytków, ma więc zagwarantowaną ochronę prawną.

Problemy konserwatorskie innych dzieł Roberta Mallet-Stevensa

Dzisiaj twórczość Roberta Mallet-Stevensa stwarza specyficzne problemy ochrony konserwatorskiej. Przez lata jego budynki dzieliły los innych dzieł architektury modernizmu, a więc były zaniedbywane i przebudowywane. Dopiero rok 1986, kiedy Francuskie Ministerstwo Kultury zainicjowało program ochrony zabytków XX wieku, przyniósł prawną formę ochrony dla kilku budynków jego autorstwa¹⁹. Są to m.in. Villa Noailles w Hyères (83), Villa Poiret w Mezy-sur-Seine, oraz Villa Cavrois w Croix obok Lille oraz omówiony wcześniej dom Loisa Barrillet w Paryżu. Dzieła Mallet Stevensa to głównie prywatne rezydencje, dlatego ich los zależał od sytuacji, możliwości i świadomości architektonicznej kolejnych właścicieli. Jak wskazują poniższe przykłady, dopiero przejęcie przez administrację publiczną lub prywatne fundacje umożliwiło podjęcie prób konserwacji i przywrócenia świetności tym obiektom.

Villa Noailles w Hyères (83), zaprojektowana i wybudowana w latach 1923-33, dzisiaj służy jako muzeum i centrum kultury. Dom z żółtej cegły był wspólnym dziełem małżonków de Noailles, Roberta Mallet-Stevensa i szeregu innych artystów. W zespole projektowym pracowali m.in. Eileen Gray i Theo van Doesburg. Budynek został porzucony i wiele uciepiał na skutek zaniedbań i braku opieki kolejnych właścicieli. Dopiero w 1973 r. willa została kupiona przez miasto Hyères-les-Palmiers, które podjęło w 1989 r. prace konserwatorskie.

Villa Poiret w Mezy-sur-Seine, to wspaniała posiadłość projektanta mody Paula Poiret. Projekt został zamówiony w 1921 roku, ale prace budowlane przerywano najpierw z powodu bankructwa pierwszego właściciela, a potem działań wojennych. Willa przechodziła z rąk do rąk, a jej wnętrza były wielokrotnie przebudowywane. Dopiero konserwacja obiektu w latach 90. przywróciła formę architektury Mallet-Stevensa, niestety tylko z zewnątrz. Wnętrza odrestaurowano, ale pochodzą one z okresu jednej z późniejszych przebudów. W tej realizacji Robert Mallet Stevens zaprezentował się bardziej jako projektant tworzący dekoracje w stylu Art Déco niż architekt funkcjonalizmu. Warto zauważyć też jego wrażliwość na otaczający krajobraz i próbę podkreślenia walorów krajobrazowych w idei architektonicznej, sytuującej rezydencję na wzniesieniu nad rzeką.

6. Paryż, dom Louisa Barilleta, mozaiki na posadzce przed-sionka klatki schodowej i windy, proj. Robert Mallet-Stevens, Louis Barillet (fot. M. Trojanowska)

6. Paris, house of Louis Barrillet, mosaics on the floor of the vestibule. Design: Robert Mallet-Stevens, Louis Barillet (photo: M. Trojanowska)

Villa Cavrois w Croix²⁰ dzisiaj służy jako muzeum²¹. Zaprojektowana i zbudowana w latach 1929-32 dla potentata tekstylnego Paula Cavrois przeżyła wiele perypetii. Budynek podlegający po sprzedaży przez rodzinę pierwszego właściciela powolnej i nieuchronnej degradacji, został ocalony dzięki podjętym w latach 90. staraniom lokalnego stowarzyszenia. Dopiero jednak wpisanie na listę zabytków i przejęcie przez państwo w 2002 r. pozwoliło na podjęcie prac konserwatorskich.

Rue Mallet-Stevens w Paryżu to krótka ślepa ulica, o długości zaledwie siedemdziesiąt siedem metrów, zaprojektowana przez architekta w drugiej połowie lat dwudziestych. Powstały przy niej budynki dla znanych inwestorów: Daniela Dreyfus'a (nr 4)²², pianistki Adeli Reifenberg (nr 7)²³, rzeźbiarzy Jean i Joël Martel (nr 10)²⁴ oraz dom wielorodzinny Madam Allantini (nr 3)²⁵. Architekt wybudował tam również własną pracownię i dom dla swojej rodziny przy Rue Mallet-Stevens nr 12. Tylko jeden budynek na ulicy Roba Mallet Stevensa – dom rodziny Martel – został w 1990 roku wpisany na listę zabytków, natomiast pozostałe znalazły się w 2000 roku na tzw. liście dodatkowej, obiektów oczekujących na taki wpis. Najwcześniej, bo w połowie lat siedemdziesiątych objęto ochroną układ urbanistyczny ulicy, co niestety nie uchroniło samych budynków przed fragmentaryczną przebudową.

20. Wisniewska Weronika, *Willi Cavrois w Croix Mallet-Stevensa - dziedzictwo architektury XX wieku*, [w:] *Architektura lat międzywojennych i jej ochrona*, red. Maria Jolanta Sołtysik, Robert Hirsch, Gdynia: Urząd Miasta Gdyni 2009, s. 59-62, https://www.gdynia.pl/storage/___old/gdynia.pl/g2/2014_04/82234_fileot.pdf, dostęp luty 2019.

21. <http://www.villa-cavrois.fr/en/>, dostęp luty 2019.

22. <http://www.pss-archi.eu/immeubles/FR-75056-28687.html>, dostęp sierpień 2019.

23. <http://www.pss-archi.eu/immeubles/FR-75056-28683.html>, dostęp sierpień 2019.

24. <http://www6.nordnet.fr/mallet-stevens/oeuvre.htm>, dostęp sierpień 2019.

25. <http://www.pss-archi.eu/immeubles/FR-75056-28682.html>, dostęp sierpień 2019.

19. Cinqualbre Olivier (red.), *Robert Mallet-Stevens...*, op. cit., s. 37.

Podsumowanie

Twórczość Roberta Mallet-Stevensa wzbudza dzisiaj coraz większe zainteresowanie dzięki organizowanym wystawom, spacerom architektonicznym i innym formom promocji. O zachowanie jego dziedzictwa stara się szereg stowarzyszeń i lokalnych organizacji. Działa strona internetowa poświęcona jego twórczości²⁶. Architekt był bardzo ważną postacią ruchu modernistycznego, jak również Art Déco. Do dzisiaj uważa się go za mistrza kształtowania pięknych klatek schodowych, eleganckiego detalu architektonicznego, wykorzystania światła i cienia.

Przykład domu Louisa Barillet'a i innych realizacji Roberta Mallet-Stevensa wskazuje, że najlepszą formą ochrony zabytków architektury modernistycznej jest przejęcie tych obiektów przez administrację pu-

bliczną lub prywatne fundacje oraz stworzenie w nich obiektów muzealnych. W najkorzystniejszej sytuacji są te budynki, w których przedmiotem ekspozycji jest samo dzieło architektoniczne, najlepiej razem z oryginalnym lub zrekonstruowanym wystrojem wnętrz. Przechodzenie obiektów z rąk do rąk i użytkowanie przez inwestorów prywatnych, może doprowadzić do utraty zabytkowej substancji, m.in. wskutek przebudowy lub nieudanych prób renowacji. Nie wiadomo jak sprawdzi się strategia wynajmu w przypadku domu Louisa Barillet'a w Paryżu. Temat ten powinien być w przyszłości przedmiotem dalszych badań i troski o zachowanie spuścizny architekta. Sposób w jaki udaje się rozwiązać problemy z konserwacją dzieł Roberta Mallet-Stevensa mogą stanowić inspirację dla innych dzieł architektury modernizmu, również w Gdyni. ■

26. <https://www.malletstevens.com/oeuvre.htm>, dostęp luty 2019

Robert Mallet-Stevens and the house and studio he built for Louis Barillet

Summary

This paper discusses the legacy of Robert Mallet-Stevens (1886-1945), who was one of the main representatives of Modernism in France and the co-founder of UAM (Union of Modern Artists). He was an architect, interior designer, creator of film-sets and teacher. One of his key projects was the house and studio in Paris for his close friend and collaborator – stained glass master and painter Louis Barillet. This building is a good example of the “total work of arts” Modernist approach.

His other well-known designs include: Villa de Noailles in Hyères – which inspired Man Ray's (1929) film “Les Mystères du Château du Dé”, Villa Cavrois in Croix, Villa Piret in Mézy and Villa Collinet in Boulogne-Billancourt.

In 1922, he published a portfolio of thirty two sketches of buildings for the Modern City entitled Une Cité Moderne. He included drawings of houses and buildings of different functions, which should be built in the Modern City i.e.: a library, bank, hotel, school, church, museum, restaurant, hospital, police station, theatre, cinema, court, factory, shops and a cemetery. His ideas of the Modern-City could have been inspired by the sketches of Cité Industrielle by Tony Garnier, or Città Nuova by Antonio Sant'Elia. Drawings from the portfolio Une Cité Moderne, when compared with projects built at the same time in Gdynia, testify that the Modernist architecture was very international from the very beginning, and that Modernist buildings constructed simultaneously worldwide had a lot in common.

This paper discusses issues related to historic preservation of his works, using the example of the

house for Louis Barillet. This building was fortunate. Decorated by Louis Barillet with his own stained-glass windows, it remained his property until the 1960s. Afterwards, it was bought by a real-estate company which commanded numerous modifications, i.e. steel frames were replaced with aluminium and plastic. Nevertheless, in 1993, the building was added to the supplementary list of Historic Monuments. In 1999, the building was bought by a researcher and businessman Yvon Poullain, who was very fond of Mallet-Stevens work. François Lèrout was entrusted with restoration of the building. This task had proven difficult, as there were only a couple of photographs in the archives, and no other documents. Still, with great care the stained-glass windows, floor mosaic and many details of the building were restored.

From 2014 to 2016, the building housed a small private Museum Mendjisky - Écoles de Paris. The museum organized temporary exhibitions dedicated to artists from the Écoles de Paris, as well as contemporary art creators. The museum was closed in 2017 and today the future of this building remains uncertain. Currently, the building is in private hands of Xavier Niel. According to the owner's declarations, it is occasionally rented as a place for conferences, meetings and other events.

Today, the legacy of Robert Mallet-Stevens is growing in popularity thanks to exhibitions, architectural walks and other forms of promotion, however the preservation of his works should be carefully monitored. ■